

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ФИЛОСОФИЯ за IX клас (ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Тази програма описва обучението по *философия* в IX клас. Неговата основна цел е да подпомогне личностното развитие и себепознание на учениците чрез развиване на умения за самостоятелно, критично и творческо мислене. Основен съдържателен акцент в IX клас е изследването на ценностите като елемент от личната и груповата идентичност и като израз на взаимната обвързаност между личност и общност. Осъзнаването на взаимоотношенията между личност и общност като основа на развитието както на личността, така и на общността се постига чрез: 1. запознаване с възможностите на философското познание за осмисляне на всекидневния опит; 2. изучаване на основни *етически и естетически ценности*.

Обучението по философия в средното училище се основава на ценността и авторитета на философската традиция и се ръководи от следните принципи: съгласуване с нуждите и интересите на ученика; диалогичност; интерактивност и интерсубектност в образованието; развитие на ключови компетентности; партньорство; развитие на класа и училището като демократични общности.

Учебното съдържание по *философия* в IX клас обхваща три тематични области – *Познание и реалност, Личност и общество, Основни познавателни и функционални компетентности*, които съответстват изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет *философия* в Държавния образователен стандарт по общообразователна подготовка.

Учебното съдържание е структурирано около три основни теми. Обучението започва с темата „Философия, ценности и норми“ - кратко въведение в спецификата на философията като рационално диалогично изследване на ценностите и нормите, които се разглеждат като основания и регулатори на съвместния ни живот в обществото. Втората тема „Свобода, норми и човешки цели“ представя свободата и волята като източници на автономния морален избор и предлага възможности за рефлексия върху основни етически категории в тяхната съотнесеност с личния опит и смисъла на живота. Третата основна тема „Красотата и изкуството като философски проблем“ разглежда основни естетически категории и теории за изкуството като насърчава естетическото осмисляне на личния опит и творческата изява на учениците.

Ясен приоритет в програмата е постепенното изграждане на умения и „преносими“ компетентности (трета тематична област, описана в отделна таблица), които се формират в процеса на обучение по философия, но са напълно преносими и приложими и в други съдържателни области. Тези компетентности се въвеждат и упражняват на начално ниво в VIII клас и се надграждат в IX клас като се очаква да бъдат развити напълно в края на X клас. Дейностите за развитие на преносимите компетентности се осъществяват в часовете за упражнения *през цялата учебна година* по повод на всички теми от другите две съдържателни области. В друга таблица са посочени примери за конкретни дейности, които допринасят за развиването на комплексните преносими компетентности.

Овладеяването на умения като приоритет се проявява в предвиденото според тази УП съотношение между брой на часовете за нови знания и тези за практически дейности и упражнения, както и в съотношението между формите на оценяване. Така формулираните цели на обучението по *философия* в IX клас изискват прилагането на интерактивни методи на преподаване и последователно възлагане на разнообразни групови задания.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
<p>Личност и общество</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава основни понятия и теории от етиката и естетиката. • Анализира и оценява основанията на собствените си постъпки и избори (ценности, принципи, мотиви и последици). • Разграничава и разбира различни исторически и съвременни норми (морални, правни, религиозни, политически) на съвместен живот в общността. • Разпознава философски концепции за красивото и може да ги прилага към емблематични произведения на изкуството. • Аргументира лични предпочитания в изкуството, като използва естетически категории. • Разбира споделените ценности в общността и се отнася отговорно към тях. • Приема различието в убежденията на другите (толерантност) и преодолява собствени предразсъдъци.
<p>Познание и реалност</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава спецификата на философското познание за норми и ценности. • Изследва проблеми, като създава хипотези и проверява валидността им (сам или в група). • Анализира природни, социални и културни явления от различни гледни точки. • Осъзнава значението на философската традиция като ресурс за формиране и обосноваване на личен светоглед
<p>Основни познавателни и функционални компетентности</p>	<p>1. Анализ на философски (или друг специализиран) текст: Ученикът умее да формулира проблеми и тези в текста на автора, да оценява текста от гледна точка на жизнения си опит, да изразява обоснована лична позиция.</p> <p>2. Създаване на аналитичен текст (философско есе): Ученикът умее да създава кратък аналитичен текст с ясна структура, в който формулира проблем и теза и я аргументира предимно чрез примери от всекидневието.</p> <p>3. Участие в дискусия: Ученикът може да формулира ясно и точно лична позиция и да я обосновава. Участва конструктивно в диалогични форми на философско изследване с определен регламент (дискусия, дебат).</p> <p>4. Анализ на казус: Ученикът умее да анализира проблемна ситуация, да формулира проблем или конфликт, да предлага</p>

	<p>алтернативни решения от гледна точка на различните участници в ситуацията и да прави аргументиран избор.</p> <p>5. Разработване на проект (социален и/или изследователски): Ученикът умее да анализира проблемна ситуация, да формулира цел, да планира дейности и ресурси, да управлява процеси.</p> <p>6. Публично представяне (презентационни умения): Ученикът умее структурирано да представя пред публика информация, като спазва предварително зададен регламент и използва различни средства и технологии за онагледяване.</p>
--	---

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Очаквани резултати	Нови понятия
1. Тема: Философия, ценности, норми		
1.1. Ценности и норми	<ul style="list-style-type: none"> - Познава и разграничава понятия като: ценности и блага, традиции и норми. - Познава философското начало на интерпретацията на ценности и ценностни системи (Сократ и софистите). - Проявява критичност и самокритичност към крайностите на релативизма и фундаментализма. 	релативизъм, фундаментализъм, ценност, норма
1.2. Философско изследване и рационалност	<ul style="list-style-type: none"> - Разбира спецификата на философията като форма на рационалност и научно изследване. - Прави разлика между обосновани тези и случайни мнения. - Разбира нуждата от проверка на аргументите за дадена позиция и не допуска безкритичното приемане на „готови” отговори. - Осъзнава необходимостта от равнопоставеност на участниците в диалога. 	рационалност, диалог
2. Тема: Свобода, норми и човешки цели		
2.1. Свобода и воля	<ul style="list-style-type: none"> - Разбира свободата на волята едновременно като основна ценност и като философски проблем. - Познава поне две алтернативни теории за свободата (Августин, Кант, Хегел, Сартр). 	свобода, воля, избор, необходимост, отговорност

	<ul style="list-style-type: none"> - Дава примери за причинни отношения и за отношения от свобода. - Разграничава негативна (свобода от) и позитивна свобода (свобода за). - Осъзнава отговорността, с която е обвързан автономният морален избор. 	
2.2. Етика и морал	<ul style="list-style-type: none"> - Познава спецификата на етиката като философска дисциплина и на понятието морал като порядък, основан на ценности, валидни за общността. - Анализира античните възгледи (Сократ, Аристотел) за добрия живот и справедливостта. - Разбира споделените ценности в общността и прави своя етичен избор. - Формира морална чувствителност в човешките отношения. - Разбира уважението като основна регулативна нагласа в отношенията между хората. 	етика, морал, морална норма и морална ценност, уважение, достойнство
2.3. Добро, зло, добродетел	<ul style="list-style-type: none"> - Познава поне две концепции за добро и зло (християнство, модерен релативизъм). - Дефинира понятието за добродетел. - Прилага концепцията на Аристотел за добродетелта като средина между две крайности (на недостига и на излишъка) за оценка на личния си опит. - Различава понятията за добро, зло и добродетел в световните религии. - Проявява нагласа за отговорно решаване на морални казуси в конкретни ситуации. 	добро, зло, добродетел, порок
2.4. Смисъл на живота	<ul style="list-style-type: none"> - Ориентира се в различните цели на човешкия живот – лично щастие, удоволствие, полза, дълг (напр. евдемонизъм, хедонизъм, утилитаризъм, етика на дълга). - Умее да прилага етически понятия за осмисляне на личния си опит (семейство, приятелство, любов). 	щастие, удоволствие, смисъл на живота, дълг, грижа, полза, приятелство, любов

	<ul style="list-style-type: none"> - Обосновава лична позиция за смисъла на живота. - Проявява отвореност и разбиране към различието в целите и смисъла на човешкия живот. 	
3.Тема: Красотата и изкуството като философски проблеми		
3.1. Основни естетически категории и понятия	<ul style="list-style-type: none"> - Познава основни естетически категории и понятия. - Умее да разграничава естетически от етически ценности. - Умее да дава и аргументира естетическа оценка на предмет от ежедневието или на произведение на изкуството. - Проявява желание да интерпретира естетически своя опит. 	естетическо, красиво, грозно, възвишено, вкус,
3.2. Философски теории за изкуството	<ul style="list-style-type: none"> - Познава основни аспекти на поне две философски теории за изкуството (напр. Аристотел, Кант, Хегел или Ницше). - Познава различните социални и светогледни роли, които изкуството може да изпълнява. - Осъзнава възможностите на различните изкуства да изразяват светогледни и екзистенциални проблеми и разпознава философски проблеми в произведения на изкуството. - Оценява възможността да изразява идеите си чрез средствата на изкуството. 	изкуство, творчество - творец, художествено произведение, катарзис

Основните познавателни и функционални компетентности се изграждат през целия курс на обучение и през всички теми. Необходимо е да се планира първоначалното им въвеждане в рамките от 2 до 4 часа годишно.

Основни познавателни и функционални компетентности	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Анализ на философски текст	<ul style="list-style-type: none"> - Различава философски от нефилософски текст. - Задава въпроси към основни категории в текста. - Определя тема и проблем на текста. - Сравнява философския текст с други текстове или други форми на изразяване (на различни изкуства) по същия проблем. 	философски текст
2. Създаване на аналитичен текст	<ul style="list-style-type: none"> - Създава кратък аналитичен текст с ясно изразена обща структура 	

	(въведение, изложение, заключение).	
3. Участие в дискусия	<ul style="list-style-type: none"> - Формулира и прилага основни правила за дискусия в група. - Участва в диалогични форми с определен регламент (дебат, диспут). - Проявява готовност за аргументиране на личната си гледна точка. 	дискусия, дебат
4. Анализ на казус	<ul style="list-style-type: none"> - Разпознава изучаван философски (етически или естетически) проблем в описанието на конкретна ситуация (казус). - Коментира казуса от гледна точка на алтернативни теории/позиции. - Предлага алтернативни решения. - Избира решение и аргументира избора си. 	морална дилема
5. Работа по проект (самостоятелно проучване по тема)	<ul style="list-style-type: none"> - Осъществява малки групови или индивидуални проекти, свързани с проучвателска дейност по темите от учебната програма. - Създава конкретни продукти (презентации, текстове, творчески форми – колажи, филми, блогове, уикита...). 	
6. Публично представяне	<ul style="list-style-type: none"> - Използва различни средства и технологии за убедително представяне на изложените тези и убеждения. - Може да създава и спазва времеви и съдържателен регламент за представянето. 	

ХОРАРИУМ ПО УЧЕБЕН ПЛАН

Годишен брой часове за изучаване на предмета в IX клас - 36 часа

За нови знания	42%
За практически дейности и упражнения	42%
За обобщение	5%
За контрол и оценка (За входно и изходно ниво, за контролни работи)	11%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценяването на постиженията на учениците включва не само усвояването на знанията, но също така и степента на придобиване на умения и тяхното прилагане за диференцирано, аргументирано и толерантно изразяване на лична позиция. Ученикът се насърчава да формира лично отношение към философските (етически и естетически) проблеми, но начинът на разглеждането им се основава на критическо мислене и последователност, които са измерими и поради това могат да бъдат оценявани. Обучението по философия създава условия за възможна промяна в личността и обществото чрез работа върху нагласите на учениците.

Важна част от оценяването е участието на ученика в различни форми на *групови* задания. По такъв начин се развиват умения за учене, за работа в екип и за наблюдение и рефлексия на групови процеси.

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Индивидуално участие в работата в клас (анализ на текст, дискусии, дебати, анализ на казуси, проекти...)	25%
Индивидуални писмени задачи (домашни работи – аналитичен текст, анализ на текст, есе, портфолио, анализ на казус)	20%
Контролни работи (писмени изпитвания)	25%
Участие в групови практически дейности (дискусии, казуси, проекти, презентации, творчески задачи...)	30%

ДЕЙНОСТИ И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Философията учи на *систематично* и *последователно мислене*, което създава връзки между отделни явления и цялостен контекст. Ето защо в процеса на преподаване са възможни множество междупредметни връзки.

Дейности	Ключови компетентности	Междупредметни връзки
В класната стая		
Анализ на философски и нефилософски (художествени, научни, и др.) текстове на български и чужди езици (според профила на училището)	общуване на роден език общуване на чужди езици (според профила на училището)	български език и литература, чужди езици - умения за анализ на текст - посочване на примери от литературата по темите от програмата
Организиране на дискусии и дебати по морални, обществено значими и важни за училищната общност проблеми	общуване на роден език обществени и граждански компетентности	български език/чужди езици - спазване на езиковата норма
Анализ на казус	общуване на роден език обществени и граждански компетентности	природни науки, история, ИТ, география и икономика

Изготвяне на публични презентации на индивидуални и групови изследователски задачи	общуване на роден и чужд език дигитална компетентност инициативност и предприемчивост умения за учене	- спазване на езиковите норми при изложението - използване на ИКТ при търсене на информация и оформяне на презентации - планиране и осъществяване на индивидуални и групови изследователски задачи, работа в екип
Анализ на произведения на изкуството (картини, музикални творби и филми)	общуване на роден език културна осъзнатост и творчество умения за учене	литература, история, изобразително изкуство, музика
Творчески задачи – изработване на колажи, плакати, рисунки, театрални форми и др.	културна осъзнатост и творчество	изобразително изкуство, музика – изразяване на философски идеи чрез средствата на изкуствата
Извън класната стая		
Самостоятелни или групови проучвания в интернет по теми от програмата	общуване на роден и чужд език умения за учене дигитална компетентност обществени и граждански компетентности	търсене и критична оценка на информация в интернет (на роден или чужди езици)
Посещение на различни граждански организации, културни институции и центрове	общуване на роден и чужд език умения за учене инициативност и предприемчивост обществени и граждански компетентности	гражданско образование, предприемачество
Осъществяване на групови или индивидуални проекти (изследователски или социални), свързани със значими проблеми на личността, класа, училищната общност	инициативност и предприемчивост обществени и граждански компетентности	гражданско образование, предприемачество
Създаване, поддържане и участие във виртуални диалогични пространства (блогове/уикита, форуми и др.)	общуване на роден и чужд език умения за учене дигитална компетентност обществени и граждански компетентности	критично и аргументирано заявяване на лична позиция активно използване на ИТ за публикуване в интернет
Творчески задачи – рисунки, музика, поезия, проза, художествена фотография, компютърна графика, театър и др.	културна осъзнатост и творчество	изобразително изкуство, музика – изразяване на философски идеи чрез средствата на изучаваните изкуства